

การป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติดตามแนวทางการดำเนินงานชุมชนยั่งยืน*

GUIDELINES FOR THE PREVENTION OF DRUG PROBLEMS FOLLOW UP ON SUSTAINABLE COMMUNITY OPERATIONS

สุนีย์ กัลยะจิตร, ณัฐฐาภรณ์ โสกันต์* , ก่อเกียรติ ลิ้มวงศ์สกุล

Sunee Kanyajit, Natthapon Sokantat, Korkieat Limwongsakul

คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล นครปฐม ประเทศไทย

Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University, Nakhon Pathom, Thailand

*Corresponding author E-mail: nattha.sok@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาสาเหตุของความสำเร็จในการดำเนินงานโครงการชุมชนยั่งยืน เพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนและ 2) เพื่อพัฒนาหลักเกณฑ์ที่สามารถนำไปใช้ป้องกันและแก้ปัญหายาเสพติดตามแนวทางการดำเนินงานโครงการชุมชนยั่งยืน โดยทำการศึกษาด้วยระเบียบวิธีแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นกลุ่มผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับโครงการชุมชนยั่งยืน ได้แก่ ผู้เข้าร่วมโครงการ 30 คน เจ้าหน้าที่ชุดปฏิบัติการ จำนวนรวมทั้งสิ้น 30 คน คณะกรรมการประจำหมู่บ้าน/ชุมชน จำนวนรวมทั้งสิ้น 30 คน ประชาชนในพื้นที่ จำนวนรวมทั้งสิ้น 30 คน โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) ในการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งจากผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จในส่วนแรก คือ บุคลากรทุกฝ่ายจะต้องร่วมกันดำเนินการให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน และอีกส่วน คือ งบประมาณที่มีความสำคัญทั้งในแง่ของการดำเนินโครงการและให้แรงของการบำบัดรักษา ซึ่งปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้จะสามารถนำไปพัฒนาแนวทางการดำเนินงานโครงการได้ โดยเฉพาะการสร้างเชื่อมั่นให้กับประชาชนในชุมชน ซึ่งถือว่าเป็นขั้นตอนแรกที่สำคัญในสร้างความมั่นใจให้กับประชาชนว่าจะไม่มีการดำเนินคดีใด ๆ รวมทั้งประชาสัมพันธ์ขั้นตอนการดำเนินงานที่ชัดเจนโดยเฉพาะขั้นตอนหลังจากเข้ารับการบำบัดรักษาแล้วจะมีแนวทางการสนับสนุนให้สามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้ และสุดท้ายนั้นประชาชนในชุมชน ผู้นำชุมชน จะต้องมีความเข้มแข็ง ดำเนินโครงการต่อไปได้ด้วยตนเองโดยจะต้องเข้าใจบริบทของชุมชนตนเอง พื้นฐานของประชาชนในชุมชน มีการกำหนดเป้าหมายและทิศทางของโครงการอย่างชัดเจน เป็นรูปธรรม ตลอดจนการติดตามและประเมินผลอย่างเป็นระบบ

คำสำคัญ: แนวทางป้องกันแก้ไข, ปัญหายาเสพติด, การดำเนินงานชุมชนอย่างยั่งยืน

Abstract

This research aims to 1) study key factors of successful operation in sustainable community project to solve drug problems in the community and 2) to develop guideline from sustainable community operation in terms of prevention and solve of drug problems. This is qualitative research and in - depth interview was a tool to gather data. The samples were involved in sustainable community operation that consisted of 30 participants of the project, 30

* Received June 27, 2023; Revised August 20, 2023; Accepted August 29, 2023

officers, 30 village/community committee and 30 people in community area. This research was employed technique of content analysis to examine data. It found that firstly, successful factor is collaboration in the same direction. Then, another factor is the budget that is important in term of project implementation and in terms of treatment. These factors can be used to develop guidelines for project implementation, particularly making confidence to people in the community. This considers to be the importance of first step in reassuring the public in non - prosecution. Also, clear procedures must be publicized, especially post - procedures of treatment and guidelines for life support of reentry in society. Finally, people and community leaders in the community must be robust and continue the project on their own track by comprehension in community context and basics of the people in the community. In addition, a precise goal must be established and direction of the project must be clear and as well as a systematic follow - up and evaluation.

Keywords: Preventive Way, Drug Problem, Sustainable Community Operation

บทนำ

สำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Office on Drugs and Crime – UNODC) เปิดเผยรายงานสถานการณ์การค้ายาเสพติดสังเคราะห์ในภูมิภาคเอเชียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในปี พ.ศ. 2564 พบว่า มีจำนวนเพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมาถึงร้อยละ 19 แม้ว่าจะมีการระบาดของโรคโควิด - 19 ก็ตาม (ลาวาลย์ วัชรศักดิ์เวช, 2564) การเสพยาเสพติดก่อให้เกิดต้นทุนต่อผู้เสพ ได้แก่ ต้นทุนทางอ้อม คือ การสูญเสียทางเศรษฐกิจในแง่ของทุนมนุษย์ที่สูญเสียไป อันเนื่องจากการที่ผู้เสพไม่สามารถที่จะทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือเป็นส่วนหนึ่งของกำลังแรงงาน เพื่อก่อให้เกิดมูลค่าส่วนเกินทางเศรษฐกิจและต้นทุนทางตรง คือ การสูญเสียเงินและทรัพยากรเพื่อให้ได้มาซึ่งยาสำหรับการเสพที่จะต้องเสพอยู่ตลอดเวลาที่ติดและเป็นภาระทางการเงินที่เพิ่มขึ้นตลอดเวลา โดยผู้เสพอาจจะต้องทำงานล่วงเวลา ทำงานหนัก ยืมเงินจากเพื่อนหรือครอบครัว รวมทั้งลดรายจ่ายลงเพื่อให้ได้มาซึ่งตัวเงินสำหรับการเสพ นอกจากนี้ ญาติของผู้เสพจำเป็นต้องสูญเสียทรัพยากรทั้งในด้านของเวลาและตัวเงินเพื่อควบคุม ดูแล รักษา ตลอดจนบำบัดญาติของตนเองที่ติดยาเสพติด โดยสูญเสียงบประมาณจำนวนมากเพื่อป้องกัน และปราบปรามยาเสพติด ตลอดจนการบำบัดและรักษาผู้ติดยาเสพติด อีกทั้ง ผู้เสพยาเสพติดยังมีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดปัญหาที่เกิดผลกระทบภายนอกเชิงลบต่อสังคมโดยเป็นในลักษณะของปัญหาเกี่ยวเนื่อง เช่น ปัญหาอาชญากรรม โสเภณี กลุ่มผู้มีอิทธิพลในสังคม เป็นต้น (ศิริเพ็ญ ศุภกาญจนกันติ และคณะ, 2563)

ประเทศไทยในช่วง พ.ศ. 2566 - 2570 นั้นยังเผชิญกับปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดและภัยที่เป็นผลมาจากยาเสพติด สถิติการลักลอบยังคงรุนแรง ยาเสพติดจำนวนมากลักลอบเข้ามาตามแนวชายแดน โดยเฉพาะชายแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยที่ติดกับประเทศลาวนั้น พบว่า ลักลอบยาเสพติดมากขึ้น ถึงแม้ว่าสถิติการค้าการลักลอบนำเข้ายาเสพติดมาในประเทศไทยในระยะเวลา 5 ปีนี้ จะมีจำนวนลดลง แต่กลับสวนทางกับปริมาณของกลางที่ยึดจับได้ โดยเฉพาะยาบ้า ยาไอซ์ ซึ่งสถานการณ์นี้แสดงให้เห็นถึงรูปแบบวิธีการลักลอบนำเข้าที่เปลี่ยนไป แสดงให้เห็นถึงสถานการณ์การแพร่ระบาดในประเทศไทยที่ยังคงรุนแรง ซึ่งเป็นผลมาจากการขยายตัวผลิตยาเสพติดในพื้นที่สามเหลี่ยมทองคำในช่วงหลายปีที่ผ่านมา อีกทั้ง เมื่อมีอัตราการผลิตที่สูงขึ้นก็จะเป็นปัจจัยกระตุ้นการขับเคลื่อนความต้องการยาเสพติดที่มากขึ้นตาม เนื่องจากหาง่ายและราคาถูก ส่งผลให้ผู้เสพรายใหม่เข้าสู่วงจรยาเสพติดมากขึ้น ประกอบกับการแก้ไขปัญหามันไม่ครบวงจรส่งผลให้เกิดพฤติกรรมเสพซ้ำ ข้อมูล

ผู้เข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษาในช่วงปี 2560 - 2564 พบสัดส่วนผู้เสพรายใหม่ เฉลี่ยกว่าร้อยละ 80 ในขณะที่ผู้เสพยาเกินที่เข้ารับการบำบัดซ้ำยังมีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ไม่นับรวมผู้เสพยาจำนวนมากที่ยังไม่เข้าสู่ระบบการบำบัดรักษาและยังสามารถหายาเสพติดมาเสพได้อย่างต่อเนื่องจนเกิดภาวะการเสพติดซ้ำ เสี่ยงต่อการเกิดอาการทางจิตเวชจากยาเสพติด ตลอดจนความเสี่ยงต่อการก่ออาชญากรรมและสร้างผลกระทบต่อสังคม (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2566)

ชุมชนที่มีการแพร่ระบาดของยาเสพติดล้วนมีความเกี่ยวข้องกับวิกฤตเศรษฐกิจ ซึ่งการแก้ไขปัญหาจะต้องมีการบูรณาการร่วมกับภาครัฐไปพร้อมกับการกระตุ้นการดำเนินงานภายในชุมชนร่วมด้วย (อเนก นาคะบุตร, 2547) โดยปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหายาเสพติดในชุมชน คือ การมีพื้นที่เอื้อต่อการค้า การมีเสพยา/ค้ายาในช่วงจัดกิจกรรม การที่คนในชุมชนทะเลาะเบาะแว้งแตกแยกแบ่งฝ่าย ในขณะที่ปัจจัยที่ช่วยลดปัญหายาเสพติด การมีส่วนร่วมของประชาชนในการที่รับรู้ปัญหาและสามารถให้ข้อมูลปัญหายาเสพติดในชุมชนได้ โดยที่ยังมีปัจจัยเหล่านี้ยิ่งทำให้การมีผู้เสพยาผู้ค้าลดลง ซึ่งสอดคล้องกับ กองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด (บช.ปส.) ที่มีโครงการป้องกันยาเสพติดในชุมชน โดยใช้ชื่อโครงการว่า ชุมชนยั่งยืนอยู่แล้ว โดยมีการประเมินการดำเนินงานและปรับปรุงแนวทางการป้องกันยาเสพติดในชุมชนอยู่ เข้าร่วมโครงการบำบัดรักษายาเสพติดโดยไม่มีผล (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสิน, 2562) และยังมีการช่วยเสริมสร้างให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง เข้าใจและรับรู้ปัญหาพิษภัยที่เกิดขึ้นจากยาเสพติดที่มีผลกระทบต่อตนเองในสถานการณ์ปัจจุบันถือว่าการเสพติด คือ การเจ็บป่วย เป็นโรคสมองติดยาและเป็นภัยต่อสุขภาพที่สำคัญ ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ แนวทางการช่วยเหลือบำบัดรักษาทางการแพทย์ที่มีประสิทธิภาพย่อมส่งผลถึงการแก้ไขปัญหาสำคัญของประเทศ อย่างไรก็ตามปัญหาการติดยาเสพติดเป็นปัญหาที่ซับซ้อนมีความสัมพันธ์กับปัญหาอื่น ๆ หลายด้าน เช่น ปัญหาสังคม เศรษฐกิจ การศึกษา ซึ่งเป็นทั้งปัจจัยสาเหตุและผลกระทบที่เกิดขึ้น ดังนั้น การบำบัดรักษาและการช่วยเหลือผู้ติดยาเสพติดย่อมต้องพิจารณาหลายมิติแบบองค์รวม หาสาเหตุที่แท้จริงเพื่อการแก้ไขปัญหาได้รอบด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมิติด้านสังคม แต่จากการดำเนินการที่ผ่านมา พบว่า ผู้เสพยาที่ผ่านการบำบัดขาดภูมิคุ้มกันทางใจ ขาดความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ จึงกลับไปใช้ยาเสพติดซ้ำอีก ดังนั้น เพื่อให้ผู้ผ่านการบำบัดมีพลังในการดำเนินชีวิต และอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างสงบสุข เพื่อนำไปสู่ชุมชนเข้มแข็ง การบำบัดโดยชุมชนมีส่วนร่วม และนำไปสู่ชุมชนเข้มแข็งแบบยั่งยืนและครบวงจร ในการดูแลผู้ใช้ยาเสพติดให้เกิดการบำบัดฟื้นฟูใกล้บ้านหรือภายในชุมชนอย่างต่อเนื่องภายใต้ทิศทางการเปลี่ยนแปลงในระดับสากล ให้เป็นไปตามหลักการสาธารณสุขและสิทธิมนุษยชน มีกระบวนการตั้งแต่การค้นหา คัดกรอง ฟื้นฟู และลดอันตรายจากยาเสพติด อีกทั้ง สร้างภูมิคุ้มกันทางใจและติดตาม ดูแล ช่วยเหลือสังคม ปัจจุบัน มีหลายชุมชนที่มีการดำเนินการบำบัดฟื้นฟูการใช้ยาเสพติด โดยใช้ชุมชนเป็นศูนย์กลางที่สามารถดูแลผู้ใช้ ผู้ติดยาเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพ กองบังคับการอำนวยการ กองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด สำนักงานตำรวจแห่งชาติ จึงได้จัดทำ “โครงการดำเนินงานชุมชนยั่งยืน เพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติดแบบครบวงจรตามยุทธศาสตร์ชาติ” ขึ้น เพื่อให้ชุมชนทั่วประเทศได้นำรูปแบบไปเป็นแนวทางปฏิบัติในการดูแลผู้ใช้ยาเสพติดในชุมชนของตนอย่างเป็นระบบและยั่งยืนในพื้นที่หมู่บ้านและชุมชน และการดำเนินการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนา ขับเคลื่อนโครงการชุมชนยั่งยืนเพื่อป้องกันยาเสพติดในชุมชนให้มีแนวทางที่ชัดเจน เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อประชาชนอย่างสูงสุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสาเหตุของความสำเร็จในการดำเนินงานโครงการชุมชนยั่งยืนเพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน
2. เพื่อพัฒนาหลักเกณฑ์ที่สามารถนำไปใช้ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดตามแนวทางการดำเนินงานโครงการชุมชนยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาแนวทางการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติดตามแนวทางการดำเนินงานชุมชนยั่งยืนเป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย

ทำการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีการกำหนดคุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในแต่ละกลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้เข้าร่วมโครงการในฐานะผู้เข้าร่วมบำบัดในโครงการชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติดแบบครบวงจรตามยุทธศาสตร์ชาติ กองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ครอบคลุมทั่วประเทศ โดยใช้สำนักงานตำรวจแห่งชาติ เป็นหน่วยวิเคราะห์ (Unit of Analysis) ในพื้นที่กองบัญชาการตำรวจนครบาล และตำรวจภูธรภาค 1 - 9 จำนวนรวมทั้งสิ้น 30 คน

กลุ่มที่ 2 เจ้าหน้าที่ชุดปฏิบัติการ จำนวนรวมทั้งสิ้น 30 คน ได้แก่

- เจ้าหน้าที่ตำรวจจากสถานีตำรวจในพื้นที่ ได้แก่ ผู้กำกับการ และ/หรือรองผู้กำกับการ และ/หรือสารวัตรป้องกันและปราบปราม ที่เข้าร่วมกิจกรรมโครงการดำเนินงานชุมชนยั่งยืน เพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติดแบบครบวงจรตามยุทธศาสตร์

- เจ้าหน้าที่จากกระทรวงมหาดไทยในพื้นที่ ได้แก่ นายอำเภอ และ/หรือปลัดอำเภอ ที่เข้าร่วมกิจกรรมโครงการดำเนินงานชุมชนยั่งยืน เพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติดแบบครบวงจรตามยุทธศาสตร์

- เจ้าหน้าที่จากกระทรวงสาธารณสุขในพื้นที่ ได้แก่ แพทย์ และ/หรือเจ้าพนักงานสาธารณสุขที่เข้าร่วมกิจกรรมโครงการดำเนินงานชุมชนยั่งยืน เพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติดแบบครบวงจรตามยุทธศาสตร์

กลุ่มที่ 3 คณะกรรมการประจำหมู่บ้าน/ชุมชน ประกอบด้วยคณะกรรมการที่เป็นผู้นำตามกฎหมาย ได้แก่ ผู้นำชุมชน และ/หรือกรรมการประจำชุมชน จำนวนรวมทั้งสิ้น 30 คน

กลุ่มที่ 4 ประชาชนในพื้นที่ ที่เข้าร่วมโครงการดำเนินงานชุมชนยั่งยืนเพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติดแบบครบวงจรตามยุทธศาสตร์ชาติ จำนวนรวมทั้งสิ้น 30 คน

รวมทั้งสิ้น 120 คน

เครื่องมือการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ คณะผู้วิจัยใช้การเก็บข้อมูลโดยแบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการดำเนินงานชุมชนยั่งยืน เพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติดแบบครบวงจรตามยุทธศาสตร์ชาติ กองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ทั้งนี้ แบบสอบถามได้รับการตรวจสอบคุณภาพโดยได้ทำการประเมินความสอดคล้อง (Index of consistency : IOC) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (In - depth Interview) จากขอบเขตการศึกษาในการทำวิจัย จากเอกสารทางวิชาการ แนวคิด ทฤษฎี เพื่อการศึกษาเกี่ยวข้อง อีกทั้งมีการดำเนินการเพื่อติดต่อขอสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างตามกรอบตัวอย่างที่ได้ดำเนินการตามข้อกำหนดในการคัดเลือกตัวอย่างในการศึกษา เข้าสัมภาษณ์ตามวันเวลาที่กำหนดนัดหมาย ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายครบตามจำนวน จากนั้นดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อทำการวิเคราะห์ผลที่ได้ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ที่สอดคล้องตามวัตถุประสงค์

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ทำการเรียบเรียงเปรียบเทียบ แยกประเด็น และสรุปประเด็นของผู้ให้ข้อมูล จากนั้นนำข้อมูลมาเรียบเรียงในรูปแบบการพรรณนาให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการวิจัย และนำเสนอข้อค้นพบที่น่าสนใจ ประเด็นที่ควรได้รับแก้ไข ปรับปรุงและพัฒนาในลำดับต่อไป

ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จำนวน 1 ปี

ผลการวิจัย

จากผลการศึกษา นั้น สามารถแบ่งผลการศึกษาก่อเป็น 2 ประเด็นซึ่งสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ ดังนี้
วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จในการดำเนินงานโครงการชุมชนยั่งยืนเพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน ซึ่งจากการวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในกลุ่มคณะกรรมการประจำหมู่บ้าน/ชุมชนนั้น กล่าวถึงโครงการชุมชนยั่งยืนว่ามีส่วนช่วยให้คนในชุมชนตื่นตัวเกี่ยวกับปัญหาและสถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติดภายในชุมชนและชุมชนข้างเคียง ส่งผลให้เกิดความพยายามระหว่างชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้มีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนอย่างเป็นระบบ สำหรับข้อมูลจากกลุ่มประชาชนทั่วไปที่ส่วนใหญ่อาศัยในชุมชนนั้น กล่าวว่า มีความรู้สึกสนใจปลอดภัย และต้องการให้มีการจัดโครงการดังกล่าวนี้บ่อยมากขึ้น สำหรับกลุ่มเด็กและเยาวชน และกลุ่มวัยรุ่นนั้นมีแนวโน้มที่กลุ่มเหล่านี้จะรวมตัวกันก่อความเดือดร้อนรำคาญ อาทิ ตั้งกลุ่มขับแข่งรถในลักษณะที่นำประมาทหวาดเสียว หรือการทำเสียงท่อดัง ส่งเสียงในลักษณะที่สร้างความรำคาญแก่ผู้อื่นในชุมชน มีอัตราที่ลดลงอย่างเห็นได้ชัด นอกจากนี้ ในกลุ่มวัยรุ่นที่เป็นผู้เสพ ได้มีการชักชวนเพื่อนหรือคนใกล้ชิดให้หันมาเลิกเสพยาเสพติดและเข้าร่วมกิจกรรมบำบัดรักษาภายใต้โครงการชุมชนยั่งยืนอีกด้วย หรือในกรณีของผู้เสพที่ยังไม่ได้เข้าร่วมโครงการฯ ซึ่งอาจได้เห็นความตั้งใจจริงของเจ้าหน้าที่ในการช่วยเหลือดูแลตลอดจนกระบวนการบำบัดฟื้นฟูผู้เสพคนอื่น ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ ก็มีโอกาสที่ผู้เสพกลุ่มนี้จะขอเข้าร่วมโครงการฯ ในภายหน้ามากขึ้น ปัจจัยความสำเร็จเหล่านี้ เป็นผลมาจากความเข้มแข็งของผู้นำชุมชน การประชาสัมพันธ์ภายในชุมชนอย่างทั่วถึง ตลอดจนการเจ้าหน้าที่และคนในชุมชน ได้ให้ความสำคัญ และร่วมมือกันเป็นอย่างดีในการดำเนินกิจกรรมตามแนวทางของโครงการชุมชนยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับการให้ข้อมูลของกลุ่มเจ้าหน้าที่ชุดปฏิบัติการ ที่เล็งเห็นว่าปัจจัยความสำเร็จต้องเริ่มจากความเข้มแข็งของผู้นำชุมชน เนื่องจากผู้นำชุมชนเป็นแกนนำหลักสำคัญที่ช่วยสร้างการรับรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการให้กับประชาชน อาทิ การคัดกรองพื้นที่ การลงพื้นที่ตรวจปัสสาวะประชาชนทุกคน ทุกครัวเรือนรวมถึงครัวเรือนแฝงในชุมชน การประชาสัมพันธ์ มีการติดป้ายประกาศที่ศาลาของหมู่บ้าน เข้าถึงประชาชนในพื้นที่อย่างแท้จริง ทั้งในส่วนของการเปิดรับผู้ที่ต้องการบำบัดยาเสพติด โดยการประกาศเสียงตามสายในชุมชนเพื่อกระจายข่าวสารเกี่ยวกับโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมในระยะแรก จะเป็นการลงพื้นที่สำรวจเพื่อตรวจปัสสาวะของประชาชนในชุมชนที่มีอายุระหว่าง 12 - 65 ปี ซึ่งอยู่ในช่วงเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เพื่อเป็นการคัดกรองผู้ที่พบสารเสพติดต่าง ๆ พร้อมกันนี้มีการนัดหมายเพื่อตรวจ

ปีสภาวะประจำสัปดาห์ รวมทั้งต้องประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับขั้นตอนกระบวนการ หรือเป้าหมายของการบำบัด เช่น การให้ลดใช้ยาเสพติดลงเรื่อย ๆ และการได้รับยารักษาจากหมอ โดยในบางกรณี การที่ผู้เข้ารับการบำบัดได้รับยาจากแพทย์อาจส่งผลให้รู้สึกไม่อยากใช้ยาเสพติด ซึ่งในขั้นตอนนี้จะต้องมีการดำเนินการที่ชัดเจน ดังนั้น หากผู้นำชุมชนมีความเข้มแข็ง ก็จะส่งผลให้ประชาชนและเยาวชนในชุมชนมีความเกรงกลัวและให้ความร่วมมือ ให้ความเคารพ มีการเชื่อฟังและเชื่อมั่นในตัวผู้นำเป็นอย่างมาก ส่งผลให้การดำเนินงานในโครงการราบรื่นและมีประสิทธิภาพ

รวมถึงการวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มประชาชนในพื้นที่ที่กล่าวถึงการดำเนินงานร่วมกันของหลายภาคส่วน เนื่องจากการเข้ามาของโครงการชุมชนยั่งยืน ส่งผลให้เกิดการตรวจสอบของเจ้าหน้าที่ตำรวจและหน่วยงานต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องบ่อยครั้งขึ้น ส่งผลให้เยาวชนทั้งในและนอกชุมชนมีความเกรงกลัวมากขึ้น ซึ่งในปัจจุบันเยาวชนที่เข้ามาจับกลุ่มมั่วสุมกันมีอัตราการน้อยลงแต่ยังไม่หมดไป ทั้งนี้ เชื่อว่าหากปัญหาเสพติดลดน้อยลงหรือหมดไป ปัญหาอื่น ๆ ก็ลดลงตามด้วย อีกทั้งมีเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ เช่น กรรมการจัดหางาน เข้ามาบูรณาการดำเนินการร่วมกันในแต่ละขั้นตอนของโครงการ จะยิ่งเป็นการเสริมสร้างความเชื่อมั่นแก่ประชาชนในชุมชน รวมทั้งการดำเนินโครงการที่เข้มแข็งซึ่งเปรียบเสมือนเป็นการสร้างความไว้วางใจ เชื่อใจแก่ประชาชนในพื้นที่ว่าการเข้าร่วมโครงการจะไม่สูญเปล่า ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลในกลุ่มของคณะกรรมการประจำหมู่บ้าน/ชุมชน ที่กล่าวถึงการดำเนินการโครงการชุมชนยั่งยืนนั้นจะต้องมีการบูรณาการร่วมกันจากหลายภาคส่วนเพื่อให้การดำเนินงาน

ในระหว่างดำเนินโครงการชุมชนยั่งยืน ยังมีกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น กิจกรรมดนตรีบำบัด กิจกรรมออกกำลังกาย เล่นกีฬาที่ลานกิจกรรมของชุมชน การแนะนำให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด กิจกรรมจิตอาสาทำความสะอาด การเก็บขยะ การตัดต้นไม้ในพื้นที่สาธารณะ การประกอบกิจกรรมทางด้านศาสนาที่มีสยิด การสอนอาชีพ และแนะนำอาชีพให้สำหรับผู้บำบัดที่ยังว่างงาน กิจกรรมด้านศาสนา เช่น การฟังเทศน์ การนั่งสมาธิ ให้ผู้ที่เข้าร่วมโครงการได้มีกิจกรรมที่มีประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคม เป็นการเสริมสร้างคุณค่าในตนเองอีกทางหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลของผู้เข้าร่วมโครงการ ในฐานะผู้เข้าร่วมบำบัดที่ส่วนใหญ่ได้กล่าวถึงกิจกรรมที่หลากหลายในชุมชนจากการดำเนินการภายใต้ชุมชนยั่งยืน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกกลุ่มได้มีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน ในส่วนของการเข้ามาดำเนินงาน และมีการติดตามอย่างสม่ำเสมอของเจ้าหน้าที่ตำรวจ และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในทุกภาคส่วนนั้นมีส่วนสำคัญต่อการดำเนินโครงการอย่างมีประสิทธิภาพ การเข้ามาติดตามผู้ที่เข้าร่วมโครงการให้คำปรึกษา คำแนะนำในการปฏิบัติตัว ทักษะการปฏิเสธยาเสพติด เป็นการติดตามดูแลคนในชุมชน อีกทั้งการลงพื้นที่ในชุมชนอย่างบ่อยครั้งยังเป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้ประชาชนในพื้นที่และผู้เข้าร่วมโครงการชุมชนยั่งยืนอีกด้วย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 แนวทางการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติดตามแนวทางการดำเนินงานชุมชนยั่งยืน

นอกจากปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จแล้ว กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นเจ้าหน้าที่ชุดปฏิบัติการ ทั้งในส่วน of เจ้าหน้าที่ตำรวจจากสถานีตำรวจ เจ้าหน้าที่จากกระทรวงมหาดไทย เจ้าหน้าที่จากกระทรวงสาธารณสุข และคณะกรรมการประจำหมู่บ้าน/ชุมชน ได้กล่าวถึงว่า หากจะต้องวิเคราะห์ถึงการพัฒนาแนวทางการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติดตามแนวทางการดำเนินงานชุมชนยั่งยืนที่มีประสิทธิภาพนั้นจะต้องทำการวิเคราะห์ในแง่ที่เป็นจุดด้อย หรือปัญหาอุปสรรคร่วมด้วยเช่นกัน อย่างเช่น ขั้นตอนการดำเนินงานยังมีความล่าช้า ไม่ต่อเนื่องในบางชุมชน หรือบางกิจกรรมในชุมชนไม่สามารถนำไปปรับใช้ได้กับชุมชนพื้นที่อื่น ๆ บริบทของแต่ละชุมชนมีความแตกต่างกันโดยจะต้องพิจารณาความเหมาะสมไปในแต่ละพื้นที่ หรืออาจจะมีโครงการ กิจกรรมจากหน่วยงานอื่น ๆ แต่ก็ยังไม่สามารถลงลึกถึงปัญหายาเสพติดได้ดีเท่าไรนัก อีกทั้ง การติดตามหลังเสร็จสิ้นโครงการทิ้งระยะห่างมากกว่าช่วงดำเนินโครงการ การติดตามเฝ้าระวังต่าง ๆ จึงมีความหละหลวมมากขึ้น ประกอบกับประชาชนก็ยังต้องอาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนเดิม พอกลับมาเห็นยาเสพติดก็อยากกลับไปใช้ยาเสพติด จึงมีความเสี่ยงสูงที่จะกลับไปใช้ยาเสพติดอีกครั้ง หรือแม้กระทั่งการแต่งตั้งโยกย้ายเจ้าหน้าที่ตำรวจในพื้นที่ที่มีผลกระทบกับความต่อเนื่องของการดำเนิน

โครงการที่อาจจะมีภาระงานระยะการดำเนินงานมากเกินไป ซึ่งเมื่อเริ่มดำเนินงานอีกครั้งก็มักจะเป็นเหมือนการเริ่มต้นใหม่ ซึ่งอาจจะทำให้ทั้งเสียเวลา เสียงบประมาณ และการดำเนินโครงการก็จะมีประสิทธิภาพลดลงด้วย

นอกจากนี้ ส่วนสำคัญอีกประการ คือ ทศนคติของประชาชนในชุมชนต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ กลัวถูกจับ ไม่กล้าเข้าร่วมโครงการ หรือบางส่วนไม่เห็นด้วยกับโครงการนี้ โดยมองว่า “ไม่ได้ผลและไม่มีประโยชน์เลย ซึ่งหากนางบตรนี้ไปใช้ประโยชน์อย่างอื่นดีกว่า โดยการจะให้ผู้ที่ติดยาเสพติดไปแล้วมาเลิกทำได้ยาก อยากให้มีการจับกุมเลยจะได้มีความเกรงกลัวมากขึ้น” อีกทั้ง ผู้นำชุมชนบางคนกล่าวแสดงความคิดเห็นว่า “โครงการอย่างนี้มันไร้ประโยชน์มากเลย ถ้าเจอก็จับเลยดีกว่า” จึงอาจจะเป็นเหตุปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้คนในชุมชนในบางชุมชนไม่เชื่อมั่นและยินยอมเข้าร่วมโครงการ ในประเด็นนี้มีข้อมูลและความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกับกลุ่มประชาชนในพื้นที่ด้วยเช่นกัน

ดังนั้น แล้วการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนนั้นจึงควรเริ่มจากการสร้างความเชื่อมั่นแก่ประชาชนในการดำเนินโครงการชุมชนยั่งยืนในการดำเนินขั้นตอนต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ ปัจจัยสำคัญที่ทำให้โครงการสำเร็จนั้น คนในชุมชนส่วนใหญ่มองว่า ส่วนหนึ่ง คือ การมอบความรักและความจริงใจให้กับผู้รับการบำบัด ทั้งนี้ โดยมากแล้วคนในชุมชนส่วนใหญ่ มักเป็นผู้ขายแรงงาน ซึ่งเมื่อได้ใกล้ชิดกับผู้รับการบำบัดมากเท่าใด ก็จะมีโอกาสได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกันและกันหลาย ๆ ด้านได้มากเท่านั้น การร่วมแรงร่วมใจพัฒนาชุมชนเพื่อป้องกันปัญหายาเสพติดไม่เพียงแต่เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐแต่ทุกฝ่ายต่างจะต้องร่วมมือกันเพื่อช่วยขับเคลื่อนให้ชุมชนเป็นชุมชนปลอดยาเสพติด รวมถึงการบูรณาการร่วมกันของหน่วยงานของหลาย ๆ หน่วยงาน เช่น เจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่จากสำนักงานเขต เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และผู้นำชุมชน ในการประสานความร่วมมือทั้งในส่วนของการประชาสัมพันธ์โครงการ การค้นหาผู้ติดยาเสพติดที่ต้องการบำบัดยาเสพติดให้มาเข้าร่วมโครงการ โดยที่จะไม่ถือว่าเป็นความผิด ดังนั้น การสร้างความมั่นคงทางความรู้สึกของผู้บำบัดจึงเป็นสิ่งสำคัญ แต่ทั้งนี้ ตัวผู้เข้าร่วมบำบัดเองต่างก็มีความคิดเห็นว่า การเข้าบำบัดการเลิกยาเสพติดนั้นต้องขึ้นอยู่กับ ความต้องการของผู้เสพยาเสพติดเอง และสำหรับบางคนก็ได้มีการสอบถามชักชวนเพื่อนที่ยังใช้ยาเสพติดอยู่มาเข้าโครงการ อย่างไรก็ตาม ก็ยังมีบางรายที่ยังไม่กล้าเข้าร่วมโครงการเพราะกลัวว่าจะโดนจับ นอกจากนี้ การดำเนินการต่อของโครงการสามารถทำได้แต่อาจไม่ทั้งหมด แต่ต้องการให้มีเจ้าหน้าที่ส่วนต่าง ๆ นั้นเข้ามาช่วยดูแลให้คำปรึกษาดูแลก็สามารถที่จะดำเนินต่อไปได้อย่างราบรื่น ขึ้นอยู่กับทั้งเยาวชน ครอบครัว ตัวชุมชน เจ้าหน้าที่ ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องต้องทำงานร่วมกันและพร้อมกันโครงการก็อยู่ได้นานและสามารถดำเนินการได้ต่อไป ไม่ใช่การแก้ไขที่จุด ๆ เดียวต้องแก้ไขทั้งชุมชนใกล้เคียง ทุกชุมชนทั่วประเทศ

หากจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญอีกประเด็น จากการวิเคราะห์ข้อมูลในกลุ่มเจ้าหน้าที่ชุดปฏิบัติการ คือ งบประมาณต่าง ๆ เช่น การเดินทาง งบประมาณเพื่อจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการ เพื่อให้การบำบัดเป็นไปอย่างต่อเนื่อง การดำเนินการต่าง ๆ จะไม่สามารถลุล่วงได้หากขาดแคลนงบประมาณ โดยเฉพาะอย่างยิ่งงบประมาณในการเดินทางพาผู้บำบัดไปรับยาที่สาธารณสุข ซึ่งจะต้องเดินทางไปบ่อยครั้ง หากไม่มีงบประมาณส่วนนี้การบำบัดรักษาจะไม่ต่อเนื่อง ส่งผลกระทบเป็นวงกว้าง ทั้งการไม่หายขาด กลับเข้าสู่วงจรยาเสพติด งบประมาณที่ลงไปก่อนหน้านี้ยังสูญเปล่า ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับกลุ่มของผู้เข้าร่วมโครงการในฐานะผู้บำบัด ที่ให้ความสำคัญกับประเด็นด้านงบประมาณในการดูแลช่วยเหลือดำเนินการในส่วนการบำบัดรักษานี้เป็นอย่างมาก ดังนั้น การจัดการเรื่องงบประมาณจึงมีความสำคัญ แต่ละหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรร่วมกันพูดคุย เพื่อหาแนวทางการได้มาซึ่งงบประมาณในส่วนที่สำคัญที่สุดตรงนี้ด้วย เช่น การขอสนับสนุนจากภาคเอกชน หรือจากหน่วยงานต้นสังกัดที่เพิ่มมากขึ้น เป็นต้น

หลังจากการบำบัดรักษาเสร็จสิ้นจะต้องมีการให้ความช่วยเหลือด้านอาชีพให้มากขึ้น การปรับปรุงสภาพแวดล้อมในชุมชนที่ต้องการแสงสว่างและกล้องวงจรปิดเพิ่มในชุมชน ต้องการให้มีการอบรมให้ความรู้เด็กในวัยประถมและมัธยมต้น เพื่อเป็นการป้องกันและลดโอกาสที่เด็กและเยาวชนจะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดทุกชนิด และหากมีโอกาสควรมีการจัดโครงการนี้ในทุกชุมชนทั่วประเทศ โดยทุกภาคส่วนต้องดูแลในส่วนที่ได้รับผิดชอบนั้น ๆ อย่างเคร่งครัดและจริงจัง อีกทั้ง จะต้องทราบในทุกขั้นตอนถึงแม้จะไม่ใช่วิธีแก้ปัญหาที่หลักของหน่วยงานตนเอง ซึ่งผู้วิจัยได้เสนอแนะแนวทางการดำเนินการของแต่ละหน่วยงาน ควรมีกระบวนการที่ต่อเนื่องสอดคล้องกัน ดังนี้

- เจ้าหน้าที่ตำรวจ มีบทบาทสำคัญในการเข้าตรวจคัดกรองค้นหาผู้เสพยาเสพติด รวมถึงดูแลความเรียบร้อยในชุมชน อีกทั้ง ยังมีส่วนสำคัญในการให้คำปรึกษากับผู้นำชุมชนและหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับตัวโครงการ นอกจากนี้ ยังเป็นที่ปรึกษาที่ดีแก่ผู้เสพ/ผู้บำบัด รวมถึงผู้ปกครองของกลุ่มผู้บำบัดเช่นกัน อีกทั้ง มีการติดตามผลโดยเข้าเยี่ยมบ้านของผู้ที่ผ่านการบำบัด เพื่อสอบถาม/ให้กำลังใจสำหรับผู้ที่ยังเสพยาเสพติดไม่ได้ ทั้งนี้ จะเห็นได้จากในชุมชนหลายแห่ง ผู้กำกับการสถานีตำรวจเข้ามีส่วนร่วมอย่างมาก ทั้งในด้านการประสานความร่วมมือ การใส่ใจและคอยให้กำลังใจ นอกจากนี้ ในชุมชนบางแห่ง มีกรณีที่ตำรวจได้ให้ความช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์เพื่อปรับปรุงที่พักอาศัยให้อีกด้วย

- เจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) มีบทบาทเข้ามาให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยาเสพติด พร้อมบริการด้านสาธารณสุขและการตรวจรักษาพยาบาลขั้นต้นต่าง ๆ

- อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) มีบทบาทในการดูแลด้านสุขอนามัย คุณภาพชีวิต หรือสภาพความเป็นอยู่ของคนในชุมชน โดยมีการแบ่งกำลังพลเป็นสัดส่วนเข้ามาทำหน้าที่ดูแลช่วยเหลือชุมชนตามขอบเขตหน้าที่และความรับผิดชอบ

- ผู้นำชุมชน มีบทบาทในการประสานความร่วมมือระหว่างหลายภาคส่วน ในเบื้องต้นผู้นำชุมชนส่วนใหญ่จะดูแลเอาใจใส่และให้การช่วยเหลือผู้บำบัดเป็นอย่างดี และพยายามสอดส่อง ผู้เสพที่ยังหลงเหลือในชุมชน โดยพบว่า มักจะอาศัยอยู่ในครอบครัวที่มีปัญหา โดยมีความพยายามจะเข้าไปพูดคุย รวมถึงหาวิธีแก้ไขปัญหาร่วมกัน มีการชักชวนให้เข้าร่วมโครงการ พร้อมทั้งชี้แจงถึงรายละเอียดและขั้นตอนการดำเนินโครงการเพื่อการบำบัดรักษาให้คนในครอบครัวรับทราบอย่างชัดเจน

การบูรณาการการทำงานร่วมกันทุกฝ่ายจะสามารถให้การดำเนินงานโครงการชุมชนยั่งยืนเป็นไปด้วยความเข้มแข็ง ทุกฝ่ายมีบทบาทหน้าที่หลักเป็นของตนเอง แต่การดำเนินงานร่วมกันควรจะมีการประชุมหารือรับทราบถึงบทบาทหน้าที่ของหน่วยอื่น ๆ ร่วมด้วย เพื่อให้รอยต่อดำเนินงานแต่ละขั้นตอนมีความราบรื่น ทุกฝ่ายทราบถึงขั้นตอนและการรับช่วงต่อได้อย่างรวดเร็ว

นอกจากนี้ ในส่วนของผู้เข้าร่วมโครงการในฐานะผู้บำบัดเห็นว่าควรการสนับสนุนจากภาครัฐให้ชุมชนสามารถดำเนินการโครงการชุมชนยั่งยืนด้วยตนเองได้ เพื่อสร้างชุมชนที่เข้มแข็งปลอดภัยได้เอง แม้จะไม่มีเจ้าหน้าที่ตำรวจเข้ามาดำเนินการแล้ว แต่หากมีการวางรากฐานโครงการชุมชนยั่งยืนไว้อย่างแนบแน่น การดำเนินงานต่อภายในชุมชนกันเองย่อมสามารถทำได้ สามารถดูแล สอดส่องกันภายในชุมชนภายหลังที่โครงการสิ้นสุดลงด้วยความร่วมมือกันระหว่างชุมชนกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐ และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ประชาชนส่วนใหญ่เชื่อมั่นว่าชุมชน ผู้นำชุมชน และประชาชนมีความเข้มแข็งมากพอที่จะดำเนินโครงการได้ด้วยตนเอง เพียงแต่ต้องมีแผนการดำเนินโครงการอย่างชัดเจน รวมถึงมีการประเมินโครงการอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ต้องมีบุคลากรที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจ แพทย์หรือพยาบาล คอยให้คำปรึกษา/ชี้แนะถึงระเบียบขั้นตอนหรือวิธีการอย่างสม่ำเสมอและรัดกุม ตลอดจนควรได้มีส่วนร่วมในการออกแบบกิจกรรมโครงการ ซึ่งสอดคล้องกับกลุ่มเจ้าหน้าที่ชุดปฏิบัติการโดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจ คณะกรรมการชุมชน และประชาชนในพื้นที่อีกด้วย

ความยั่งยืนจะต้องได้รับร่วมมือและการปฏิบัติงานจากผู้นำชุมชนอย่างจริงจัง ซึ่งจากข้อเสนอแนะของกลุ่มคณะกรรมการชุมชนมีความเห็นว่า ผู้นำชุมชนควรเป็นฝ่ายจะต้องขับเคลื่อนโครงการไปอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากหากหยุดดำเนินการจะต้องมีการกลับมาของยาเสพติดอีก และต้องได้รับความร่วมมือจากประชาชนในการสอดส่องและแจ้งข่าวสารหากพบความผิดปกติ ซึ่งในปัจจุบันนับว่าอยู่ในช่วงของการส่งต่อโครงการให้ชุมชนได้ดำเนินการต่อ ผู้เข้าบำบัดส่วนใหญ่กล้าที่จะเปิดใจและยินยอมในการเข้ามาบำบัดด้วยตนเอง ในการเข้าร่วมโครงการมากขึ้น ผู้ที่ผ่านการบำบัดแล้วสามารถเป็นหูเป็นตาคอยดูแลน้อง ๆ ในชุมชนและตักเตือนไม่ให้ไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด

การที่โครงการชุมชนยั่งยืนเข้ามา มีส่วนสำคัญให้ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการผลักดันการพัฒนาชุมชนอย่างมาก เนื่องจากได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานหลายภาคส่วน ประกอบกับการมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งและให้ความสำคัญกับพัฒนาชุมชน มีกำลังพลที่พร้อมและเชี่ยวชาญเฉพาะด้านสำหรับการดูแลช่วยเหลือ และมีงบประมาณที่เพียงพอในการดำเนินโครงการ อย่างไรก็ตาม การที่โครงการดำเนินไปชั่วระยะเวลาหนึ่ง ทรัพยากรต่าง ๆ เหล่านี้ อาจเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทชุมชนและสถานการณ์ทางสังคมต่าง ๆ ดังนั้น การจะทำให้โครงการดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืนนั้น จะต้องศึกษารายละเอียดอย่างรอบด้าน เช่น บริบทของชุมชน พื้นฐานของประชาชนในชุมชน เป็นต้น มีกำหนดเป้าหมายและทิศทางของโครงการอย่างชัดเจน และเป็นรูปธรรม มีการดำเนินการ ตลอดจนการติดตามและประเมินผลอย่างเป็นระบบ

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จสามารถแบ่งออกได้เป็นสองส่วน ในส่วนแรก คือ บุคลากร อันได้แก่ ผู้นำชุมชน อสม. เจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ที่จะต้องมีแนวทางการดำเนินที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน สอดคล้องกัน สนับสนุนซึ่งกันและกันในแต่ละขั้นตอนของการดำเนินโครงการชุมชนยั่งยืน ซึ่งหากไม่มีความเชื่อมโยงกันระหว่างหน่วยงานจะก่อให้เกิดปัญหาอุปสรรคระหว่างการปฏิบัติงานในแต่ละขั้นตอนในโครงการ เนื่องจากโครงการชุมชนยั่งยืนมีขั้นตอนการดำเนินงานที่จะต้องได้รับการสนับสนุนจากหลายภาคส่วน ดังเช่น การศึกษาของ สันตภวิชัย มากช่วย กล่าวถึง ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อความสำเร็จในการนำนโยบายแก้ไขปัญหายาเสพติดไปปฏิบัติของกองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด พบว่า ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อความสำเร็จ ได้แก่ การขาดการประสานงานและฝึกอบรมเพื่อทบทวนยุทธวิธีร่วมกัน การขาดเจ้าหน้าที่เชี่ยวชาญเฉพาะในด้านการสืบสวนคดียาเสพติด การขาดความเชื่อมโยงข้อมูลสำคัญระหว่างหน่วยงาน การขาดเอกภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่เนื่องจากนโยบายของหลายเจ้าภาพร่วม (สันตภวิชัย มากช่วย, 2558)

อีกส่วน คือ งบประมาณที่มีความสำคัญทั้งในแง่ของการดำเนินโครงการและให้แก่งบประมาณการบำบัดรักษา การดำเนินงานจะไม่สามารถลุล่วงไปได้ หากขาดงบประมาณสนับสนุน ซึ่งการศึกษาของ สันตภวิชัย มากช่วยที่กล่าวถึง ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อความสำเร็จในการนำนโยบายแก้ไขปัญหายาเสพติดไปปฏิบัติของกองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด ก็พบว่า การขาดงบประมาณสนับสนุนที่เพียงพอเป็นปัจจัยหนึ่งที่เป็นอุปสรรคต่อความสำเร็จของการดำเนินงานแก้ไขปัญหายาเสพติด (สันตภวิชัย มากช่วย, 2558) รวมทั้ง เกษมศานต์ โชติชาครพันธุ์ และคณะ ได้จัดทำโครงการประเมินการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการป้องกัน ปราบปราม และบำบัดรักษา ยาเสพติด ปี 2562 พบว่า ในระดับจุลภาค การจัดสรรงบประมาณในการดำเนินงานในระดับพื้นที่ยึดตามโครงการและกิจกรรมตามภารกิจที่ได้มีการถ่ายทอดไปสู่การปฏิบัติเป็นหลัก ส่งผลให้ขาดความยืดหยุ่นเพื่อปรับตามสถานการณ์ของปัญหาที่เปลี่ยนแปลง รวมทั้งการจัดสรรทรัพยากรในการดำเนินงานให้กับบางหน่วยงานในระดับพื้นที่ยังไม่เพียงพอ (เกษมศานต์ โชติชาครพันธุ์ และคณะ, 2562)

ซึ่งแนวทางการป้องกันปัญหายาเสพติดโดยชุมชนนั้นจะต้องมีการสร้างชุมชนเข้มแข็ง โดยจะต้องเป็นชุมชนที่มีการเรียนรู้ สมาชิกในชุมชนการตื่นตัวต่อความเป็นไปอยู่เสมอ รวมทั้งการเพิ่มองค์ความรู้ที่จำเป็นแก่คนในชุมชนซึ่งควรจะเป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติร่วมกัน ทั้งในแง่ของการตัดสินใจร่วมกัน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน เนื่องจากสิ่งเหล่านี้จะส่งผลให้ประชาชนมีความตระหนักรู้ต่อปัญหาเสพติดซึ่งปัจจัยเหล่านี้มีอิทธิพลต่อการสร้างชุมชนเข้มแข็ง (ประยูทธิ วรรณสุข, 2563) หากประชาชนในชุมชนได้รับการเสริมสร้างความเข้มแข็งไม่ว่าจะเป็นการสร้างเครือข่ายภาคประชาชน การปลูกจิตสำนึกให้กับประชาชน มีความรักสามัคคีกัน ร่วมกันดูแลชุมชนและนึกถึงประโยชน์ส่วนรวมของชุมชน ประกอบกับการเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาเสพติดในชุมชน การสร้างความร่วมมือร่วมใจ มอบหมายและกำหนดบทบาทหน้าที่ต่าง ๆ ให้แก่ประชาชนในชุมชน สิ่งเหล่านี้จะสามารถเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง (ภาดา ทาสีเงิน, 2558) รวมทั้งเครือข่ายภายในและภายนอกชุมชน ในการร่วมกันสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน หน่วยงานภาครัฐ เอกชน ฝ่ายปกครองต่าง ๆ

แนวทางการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติดตามแนวทางการดำเนินงานชุมชนยั่งยืนอีกประการที่จะทำให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น คือ การบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานด้วยความเข้มแข็ง ทั้งด้านการป้องกันปราบปราม บำบัดรักษา การติดตามช่วยเหลือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้าง ความมั่นใจให้กับประชาชนในชุมชนทั้งในแง่ของผลกระทบที่จะตามมา การไม่ถูกจับกุม และในแง่ของประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่จะเกิดขึ้นหากมาเข้าร่วมโครงการชุมชนยั่งยืน โดยสอดคล้องกับ ธัญกนกกรัณฑ์ จิรโชคนิธิโยธ และคณะ ที่ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของภาครัฐในการเอาชนะยาเสพติดจะต้องร่วมมือกันเพื่อสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง ซึ่งจะส่งผลถึงความยั่งยืนของโครงการเนื่องจากเป้าประสงค์ของโครงการชุมชนยั่งยืนในขั้นตอนการส่งต่อความยั่งยืน (หลังโครงการ) นั้นชุมชนควรดำเนินการเพื่อดำรงสภาพไว้ไม่ให้ปัญหายาเสพติดกลับคืนมาได้ (ธัญกนกกรัณฑ์ จิรโชคนิธิโยธ และคณะ, 2564); (ตำรวจภูธรจังหวัดเชียงใหม่, 2566) ซึ่งในส่วนนี้จะมีมีความเกี่ยวข้องกับการประชาสัมพันธ์โครงการในชุมชน สร้างการรับรู้ ทำความเข้าใจกับประชาชนให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เมื่อประชาชนเกิดความมั่นใจ เชื่อใจก็จะเข้าร่วมโครงการด้วยความเต็มใจ การดำเนินโครงการก็จะสามารถเป็นไปได้ด้วยดี ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ เกษมศานต์ โชติชาครพันธุ์ และคณะ พบว่า ส่วนด้านการบำบัดรักษา การบำบัดรักษาระบบสมัครใจโดยศูนย์ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม มีลักษณะของกึ่งบังคับ เพื่อให้เป็นไปตามจำนวนเป้าหมายที่กำหนด มากกว่าการจูงใจให้เกิดการสมัครใจเข้ารับการบำบัดที่แท้จริง ส่งผลให้ผู้ผ่านการบำบัดมีแนวโน้มของการเสพติดซ้ำ (เกษมศานต์ โชติชาครพันธุ์ และคณะ, 2562)

และการศึกษาของ นิภาวรรณ ตติยนันทพร ได้กล่าวถึงขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการป้องกันและรักษายาเสพติดในชุมชนโดยมีกลไกการดำเนินงาน 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) สร้างการมีส่วนร่วมในชุมชน โดยใช้กระบวนการร่วมคิด 2) วางแผนดำเนินงาน กำหนดขอบเขตการทำงานตามระยะเวลาและกิจกรรม 3) ปฏิบัติการรักษาผู้ติดยาเสพติด โดยเริ่มจากการสร้างความรู้ความเข้าใจในการบำบัดรักษาและป้องกันยาเสพติด 4) ร่วมติดตามและประเมินผลกิจกรรมที่ดำเนินมาในชุมชน และ 5) การดูแลระยะยาวหลังการรักษา การกลับคืนสู่ชุมชน การดูแลช่วยเหลือรักษาในระยะยาว (นิภาวรรณ ตติยนันทพร, 2565) จากผลการศึกษาและการศึกษาที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่าแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนนั้น ควรจะเริ่มจากจุดเล็ก ๆ จากการร่วมแรงร่วมใจของคนในชุมชน เมื่อเกิดความเข้มแข็ง การแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนจึงเป็นเรื่องที่ไม่เกินกำลังของผู้คนในชุมชน อีกทั้ง ยังสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนอีกด้วย

ดังนั้นแล้ว การดำเนินการโครงการชุมชนยั่งยืนในชุมชนต้องมาจากปัจจัยหลายภาคส่วนเพื่อที่จะนำพาความสำเร็จมาสู่ชุมชนและประชาชนในชุมชน ทั้งในแง่ของแนวคิดผู้เสพเท่ากับผู้ป่วย การบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน หรือ Community Based Treatment หรือ CBTx นั้นถือว่าเป็นหัวใจสำคัญ อีกทั้งเมื่อเข้าสู่กระบวนการแล้วจะต้องมีการเตรียมการในเรื่องการสร้างอาชีพ ทั้งในส่วนของการอาชีพหลักและอาชีพเสริม เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจให้ผู้เสพไม่กลับไปเสพยาเสพติดซ้ำ โดยกิจกรรมในชุมชนต้องมีหลากหลาย เพื่อเป็นทางเลือก

ตามความถนัดของผู้ที่เข้าร่วมโครงการ ซึ่งการสร้างอาชีพนี้ควรจะต้องอิงตามบริบทในแต่ละพื้นที่ เช่น ในภาคใต้ อาจจะมีการส่งเสริมอาชีพเสริมอื่น ๆ นอกจากการประมง เช่น การแปรรูปผลไม้เพื่อส่งขาย ในภาคอีสานหรือภาคเหนือ นอกจากการทำเกษตรกรรม ควรจะส่งเสริมเรื่องงานฝีมือ จักรสาน การทอผ้า เป็นต้น ซึ่งในด้านของกระบวนการหลังการบำบัดฟื้นฟูจะต้องมีการติดตามที่ควรทำแบบ Double Check กล่าวคือ การมีหน่วยงานเจ้าภาพหลักที่ชัดเจน และต้องมีหน่วยงานอื่น ๆ เข้ามาเป็น Partnership ร่วมได้ เช่น ในชุมชนหนึ่งมีหน่วยงานด้านสาธารณสุขเป็นเจ้าภาพหลัก ก็ควรจะต้องมีหน่วยงานของตำรวจ ฝ่ายปกครอง องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานเสริมร่วมด้วย นอกจากนี้หากพื้นที่ที่ดำเนินการโครงการชุมชนยั่งยืนประสบผลสำเร็จจะต้องมีการขยายผลไปชุมชนข้างเคียง เช่น การอบรมแม่ไ้ลูกไ้ โดยให้ผู้ที่ผ่านกระบวนการของโครงการชุมชนยั่งยืนมาเป็นแม่ไ้หรือวิทยากรในการถ่ายทอดส่งต่อความยั่งยืนนี้แก่ผู้เข้าร่วมโครงการในรุ่นหลัง ๆ และในพื้นที่ชุมชนใกล้เคียง นอกจากจะเป็นการขยายผลการดำเนินงานแล้วยังเป็นการสร้างความมั่นใจให้ผู้เข้าร่วมได้เห็นว่าการดำเนินการด้วยความเข้มแข็งและประสบผลสำเร็จอย่างแท้จริง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

โครงการชุมชนยั่งยืน มีส่วนช่วยให้คนในชุมชนตื่นตัวเกี่ยวกับปัญหาและสถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติดภายในชุมชนและชุมชนข้างเคียง ส่งผลให้เกิดความพยายามระหว่างชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้มีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนอย่างเป็นระบบ สำหรับประชาชนทั่วไปส่วนใหญ่ในอาศัยในชุมชนมีความรู้สึกอุ่นใจปลอดภัย และต้องการให้มีการจัดโครงการดังกล่าวนี้บ่อยมากขึ้น ในกลุ่มวัยรุ่นที่เป็นผู้เสพ มีการชักชวนเพื่อนหรือคนใกล้ชิดตัวให้เลิกเสพและเข้าร่วมกิจกรรมบำบัดรักษาภายใต้โครงการชุมชนยั่งยืนอีกด้วย หรือในกรณีของผู้เสพที่ยังไม่ได้เข้าร่วมโครงการฯ ซึ่งอาจได้เห็นความตั้งใจจริงของเจ้าหน้าที่ในการช่วยเหลือดูแล ตลอดจนกระบวนการบำบัดฟื้นฟูผู้เสพยาคนอื่น ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ ก็มีโอกาที่ผู้เสพยากลุ่มนี้จะขอเข้าร่วมโครงการฯ ในภายหน้ามากขึ้น ปัจจัยความสำเร็จเหล่านี้ เป็นผลมาจากความเข้มแข็งของผู้นำชุมชน การประชาสัมพันธ์ภายในชุมชนอย่างทั่วถึง ตลอดจนการเจ้าหน้าที่และคนในชุมชน ได้ให้ความสำคัญ และร่วมมือกันเป็นอย่างดีในการดำเนินกิจกรรมตามแนวทางของโครงการชุมชนยั่งยืน แนวทางการพัฒนาโครงการชุมชนยั่งยืนให้เข้มแข็งและกลายเป็นส่วนสำคัญในชุมชนนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนจะต้องมีส่วนร่วมในการผลักดันการพัฒนาชุมชนอย่างมาก ประกอบกับการมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งและให้ความสำคัญกับพัฒนาชุมชน มีกำลังพลที่พร้อมและเชี่ยวชาญเฉพาะด้านสำหรับการดูแลช่วยเหลือ และมีงบประมาณที่เพียงพอในการดำเนินโครงการก็จะส่งผลให้การดำเนินโครงการไม่เพียงแต่มีประสิทธิภาพแต่ยังสามารถเป็นโครงการที่ดำเนินการอยู่ในชุมชนได้อย่างยั่งยืน จากผลการศึกษาจึงมีข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงพัฒนาโครงการชุมชนยั่งยืนให้มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้นควรให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องการประชาสัมพันธ์โครงการ ซึ่งต้องมีความชัดเจนและทั่วถึง โดยให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ ควรมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการประกอบอาชีพของผู้เข้าร่วมโครงการภายหลังการเข้ารับการบำบัดเสร็จสิ้นแล้ว ซึ่งจะต้องมีการติดตามและประเมินอย่างต่อเนื่องเป็นระยะ ผู้เข้ารับการบำบัดทุกคนต้องได้รับการฝึกอาชีพและคาดหวังว่าจะสามารถต่อยอดเพื่อประกอบอาชีพได้หรือเป็นไปตามความต้องการของตลาดในการประกอบอาชีพได้อย่างแท้จริง และในส่วนนโยบายควรมีการสร้างนโยบายและแผนการดำเนินงานที่ครอบคลุม มีการติดตามและประเมินผลอย่างสม่ำเสมอซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการส่งเสริมการดำเนินงานชุมชนยั่งยืนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดได้อย่างยั่งยืน และในส่วนของการศึกษาในครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาประเมินผลการดำเนินงานที่ผ่านมาแล้วเพื่อให้แนวทางในการพัฒนาและต่อยอดโครงการชุมชนยั่งยืนมีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- เกษมศานต์ โชติชาครพันธุ์ และคณะ. (2562). โครงการประเมินการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการป้องกัน
ปราบปราม และบำบัดรักษายาเสพติด ปี 2562. วารสารสำนักงาน ป.ป.ส., 36(2), 44 - 52.
- ตำรวจภูธรจังหวัดเชียงใหม่. (2566). โครงการดำเนินงานชุมชนยั่งยืนเพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติดแบบครบวงจรตาม
ยุทธศาสตร์ชาติ. เรียกใช้เมื่อ 25 กรกฎาคม 2566 จาก [https://www.chiangmaihealth.go.th/
document/230617168700479164.pdf](https://www.chiangmaihealth.go.th/document/230617168700479164.pdf)
- ธัญกนกวิชต์ จิรโชคนิธิโยธ และคณะ. (2564). แนวทางการมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการป้องกันและแก้ไข
ปัญหายาเสพติด ของพระสงฆ์และประชาชนในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย อำเภอเมืองหนองคาย
จังหวัดหนองคาย. Journal of Modern Learning Development, 7(1), 11 - 29.
- นิภาวรรณ ตติยันทพร. (2565). การมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชนในการป้องกันและบำบัดยาเสพติด.
วารสารศูนย์อนามัยที่ 9, 16(2), 581-596.
- ประยุทธ์ วัชนะสุข. (2563). การสร้างชุมชนเข้มแข็งเพื่อเอาชนะยาเสพติดอย่างยั่งยืน กรณีจังหวัดลพบุรี.
วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี, 12(1), 347 - 361.
- ภาดา ทาสีเงิน. (2558). แนวทางการสร้างความร่วมมือป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดของผู้นำชุมชนในจังหวัด
อุตรดิตถ์. วารสารบัณฑิตวิทยาลัย พิษณุพนธ์, 10(1), 67 - 76.
- ลาววัลย์ วัชรศักดิ์เวช. (2564). UNODC: ขบวนการค้ายาเสพติดขยายตัว แม้มิโควิดระบาด. เรียกใช้เมื่อ 20
กรกฎาคม 2566 จาก <https://www.benamews.org/thai/news/th-sea-drugs-06102021144949.html>
- ศิริเพ็ญ ศุภกาญจนกันติ และคณะ. (2563). โครงการประเมินความสูญเสียทางเศรษฐกิจและสังคมอันเนื่องมาจาก
ยาเสพติด ระยะที่ 1. วารสารสำนักงาน ป.ป.ส., 36(2), 53 - 61.
- สันทภวิชัย มากช่วย. (2558). ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อความสำเร็จในการนำนโยบายแก้ไขปัญหายาเสพติดไป
ปฏิบัติของกองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย
ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 5(2), 176 - 187.
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (2566). นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยการป้องกัน
ปราบปรามและแก้ไขปัญหายาเสพติด (พ.ศ. 2566 - 2570). เรียกใช้เมื่อ 11 สิงหาคม 2566 จาก
[https://www.oncb.go.th/Home/
PublishingImages/Pages/ONCB_PLAN/Policyactionplan/
นโยบายและแผนระดับชาติ%2066 - 70.pdf](https://www.oncb.go.th/Home/PublishingImages/Pages/ONCB_PLAN/Policyactionplan/นโยบายและแผนระดับชาติ%2066-70.pdf)
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสิน. (2562). โครงการศึกษาวิจัยเพื่อจัดทำเครื่องมือและเกณฑ์การประเมินสถานะปัญหายาเสพติด.
กรุงเทพมหานคร: พรณวดี ก๊อปปี้เซ็นเตอร์.
- อเนก นาคะบุตร. (2547). บทเรียนและองค์ความรู้จากชุมชนเพื่อแก้ปัญหายาเสพติดอย่างยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร:
สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงยุติธรรม.